

EWA WYKA <https://orcid.org/0000-0003-3822-7377>

Instytut Historii Nauki im. Ludwika i Aleksandra Birkenmajerów PAN
Muzeum Uniwersytetu Jagiellońskiego

Jędrzej Śniadecki i jego dziedzictwo. Sesja Nadzwyczajna podczas 61 Zjazdu Naukowego Polskiego Towarzystwa Chemicznego

ABSTRACT

Jędrzej Śniadecki and his legacy. Extraordinary Session at the 61st Scientific Meeting of the Polish Chemical Society

The year 2018 marked the 250th birthday anniversary of Jędrzej Śniadecki (30 Nov 1768–11 May 1838), a renowned Polish chemist, doctor and columnist. Jędrzej, the younger brother of Jan Śniadecki, a Polish mathematician and astronomer, was born in Radlewo near Żnin in Greater Poland. His family and professional life was associated with Vilnius. From 1803, he was a professor of chemistry and medicine at the Principal School of the Grand Duchy of Lithuania, which then became the Imperial University of Vilnius. He was the author of the first chemistry textbook in Polish (1800) and an innovative work entitled *Teoria jestestw organicznych (Theory of Organic Beings)* (1804).

The birthday of Jędrzej Śniadecki was celebrated in the three countries to which his fate was tied: Belarus, Lithuania and Poland.

Celebrations in Poland:

The year-long celebrations in Poland started on 28 January 2018 with a concert at the Main University Auditorium of the Adam Mickiewicz University in Poznań. It was organized by the Poznań Society of Jędrzej Śniadecki, Karol Olszewski and Zygmunt Wróblewski. In March 2018, celebrations were inaugurated by the town of Żnin, with the event being attended by descendants of the Śniadecki family: Prof. Antonina Magdalena Śniadecki-Kotarska, Senator Piotr Łukasz Juliusz Andrzejewski and Krzysztof Śniadecki-Lempke. A lecture on Jędrzej Śniadecki and the Society of Rascals was delivered by Emilia Maria Iwaszkiewicz, PhD, from Vilnius University. The University of Science and Technology in Bydgoszcz (UTP) also commemorated the scholars it has chosen as its namesakes, that is Jan

Śniadecki and Jędrzej Śniadecki. A report on the event and an article by Emilia M. Iwaszkiewicz, PhD, are available in *Magazyn UTP Format 2.0* No. 3 from July 2018.

In Kraków, during the 61st Scientific Meeting of the Polish Chemical Society, a session was organized entitled “Jędrzej Śniadecki and his legacy”. During the session, five papers were delivered which presented Jędrzej Śniadecki, his academic and journalistic output and memorabilia related to him.

Celebrations in Lithuania:

On 10 September 2018, Vilnius City Hall held a conference attended by Urszula Doroszewska, the Polish ambassador to Lithuania, and Edyta Tamošiūnaitė, the Deputy Mayor of Vilnius, as well as Polish and Lithuanian scholars. On 11–13 October 2018, at the Lithuanian Academy of Sciences was held the 4th Oxygenalia International Conference.

Belarus:

The memory of Jędrzej Śniadecki is also cherished in Belarus, especially in Gorodniki where he is buried and at the nearby school in Kolchuny, which houses a small museum commemorating him and other scholars with ties to this region.

Keywords: Jędrzej Śniadecki, 250 birthday, 61st Scientific Meeting of the Polish Chemical Society

Słowa kluczowe: Jędrzej Śniadecki, 250 rocznica urodzin, 61 Zjazd Naukowy Polskiego Towarzystwa Chemicznego

W roku 2018 świętowano jubileusz 250-lecia urodzin Jędrzeja Śniadeckiego (1768–1838), jednego z najwybitniejszych polskich uczonych przełomu XVIII i XIX wieku. Rocznica tę obchodzono w trzech krajach, z którymi związane są losy uczonego: w Białorusi, na Litwie i w Polsce. W uroczystości włączone były różne środowiska: towarzystwa naukowe, uczelnie, szkoły, organy państwowe, władze miast.

Całoroczne obchody w Polsce zainaugurowano dnia 28 stycznia 2018 roku koncertem w Auli Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu, zorganizowanym przez Stowarzyszenie im. Jędrzeja Śniadeckiego, Karola Olszewskiego i Zygmunta Wróblewskiego z siedzibą w Poznaniu.

W programie koncertu znalazło się prawykonanie utworu Krzesimira Dębskiego *Ku pamięci Jędrzeja Śniadeckiego* z udziałem pianistki Joanny Marcinkowskiej i CoOperate Orchestra pod dyrekcją kompozytora. Zaprezentowano również film Emilii Sadowskiej *Jędrzej Śniadecki*¹.

W marcu 2018 roku uroczystości jubileuszowe zainaugurowało miasto Żnin, w którym urodzili się Jan i Jędrzej Śniadecy. Na uroczystość w Żnińskim Domu Kultury przybyli potomkowie rodziny: prof. Antonina Magdalena Śniadecka-Kotarska (ambasador Polski w Peru, Boliwii i Ekwadorze, potomkini Józefa Śniadeckiego), senator Piotr Łukasz Juliusz Andrzejewski (członek Trybunału Stanu, potomek Balińskich) oraz Krzysztof Śniadecki-Lempke (potomek Jędrzeja Śniadeckiego)². Wykład wprowadzający

¹ *Vide* <https://gloswielkopolski.pl/koncert-i-utwor-z-okazji-250-rocznicy-urodzin-jedrzej-sniadeckiego/ar/12882913> [dostęp: 13.12.2018].

² *Vide* <https://pomorska.pl/zainaugurowali-obchody-250-rocznicy-urodzin-jedrzej-sniadeckiego-zdjecia-wideo/ga/12982066/zd/27776064> [dostęp: 13.12.2018].

poświęcony Jędrzejowi Śniadeckiemu i Towarzystwu Szubrawców wygłosiła dr Emilia Maria Iwaszkiewicz z Uniwersytetu Wileńskiego. Obchody w Żninie trwały w gruncie rzeczy cały rok i adresowane były do lokalnej społeczności. Odbyły się m.in.: Jubileuszowe Biegi Żnińskie nagradzane medalem z wizerunkiem Jędrzeja Śniadeckiego, akademii w I Liceum Ogólnokształcącym im. Braci Śniadeckich, spotkanie z Krzesimirem Dębskim, święto ul. Śniadeckich, konferencja popularno-naukowa w żnińskiej bibliotece.

Do obchodów włączyła się również Poczta Polska, wydając okolicznościowy znaczek (zob. il. 1).

Il. 1. Okolicznościowy znaczek pocztowy z okazji 250. rocznicy urodzin Jędrzeja Śniadeckiego, „Gazeta Pomorska”, 11.12.2018, <https://pomorska.pl/jedrzej-sniadecki-na-znaczku-pocztowym-do-tego-datownik-i-koperta-dla-kolekcjonerow-zdjecia/ga/13734586/zd/32717548> [dostęp: 20.12.2018]

Licznymi działaniami uczcił swych patronów Uniwersytet Technologiczno-Przyrodniczy im. Jana i Jędrzeja Śniadeckich w Bydgoszczy. Pełną relację z wydarzeń, w tym z wystawy w Bibliotece Głównej Uniwersytetu zatytułowanej „Sylwetka Jędrzeja Śniadeckiego w 250. rocznicę urodzin”, zamieszcza magazyn Uniwersytetu Technologiczno-Przyrodniczego w Bydgoszczy „Format 2.0” w numerze trzecim z lipca 2018 roku. Tam też opublikowany został artykuł dr Emilii Iwaszkiewicz z Uniwersytetu Wileńskiego przybliżający publicystyczny dorobek Jędrzeja Śniadeckiego³.

Polskie obchody 250. rocznicy urodzin Jędrzeja Śniadeckiego zakończyło III Międzynarodowe Sympozjum „Where Jędrzej Śniadecki met Jan Czochralski. From innovative high-tech to patents and business incubators”, które odbyło się w dniach 10–11 grudnia 2018 roku w budynku Regionalnego Centrum Innowacyjności Uniwersytetu Jana Kazimierza w Bydgoszczy, a zorganizowane zostało wspólnie z Uniwersytetem Technologiczno-Przyrodniczym im. Jana i Jędrzeja Śniadeckich w Bydgoszczy.

Jubileuszowe uroczystości na Litwie zaplanowano na jesień 2018. Ich organizatorem było wspomniane już Stowarzyszenie im. Jędrzeja Śniadeckiego, Karola Olszewskiego i Zygmunta Wróblewskiego przy współpracy z Uniwersytetem im. Adama Mickiewicza

³ E. Iwaszkiewicz, *Rzecz o Szubrawcach, Sotwarosie i ludzkich przywarach*, fragment referatu: *Towarzystwo Szubrawców oraz Jędrzej Śniadecki w życiu społecznym Wilna*. „Format 2.0” 2018, nr 3, s. 10–13.

w Poznaniu i Uniwersytetem Wileńskim. Dnia 10 września 2018 roku w budynku wileńskiego ratusza odbyła się konferencja z udziałem ambasador RP na Litwie, Urszuli Doroszewskiej, i wicemera Wilna, Edyty Tamošiūnaitė, oraz polskich i litewskich naukowców. Badaczką szeroko popularyzującą postać Jędrzeja Śniadeckiego na Litwie jest dr Birutė Railienė, *pracownik Biblioteki Litewskiej Akademii Nauk im. Wróblewskich w Wilnie*. Przypominając postać uczonego, Railienė od 2012 roku organizuje m.in. cykl wykładów *Lectiones Vilnenses Andreae Śniadecki*. Niebawem planowane jest wydanie książki Jędrzeja Śniadeckiego *Teoria jestestw organicznych* w języku litewskim i angielskim.

Uroczystości jubileuszowe na Litwie zwieńczyła IV Międzynarodowa Konferencja Naukowa Oxygenalia w Litewskiej Akademii Nauk w Wilnie w dniach 11–13 października 2018 roku. Pamięć o Jędrzeju Śniadeckim zachowywana jest również na terenie Białorusi, w miejscu pochówku Jędrzeja w Horodnikach oraz pobliskiej szkole w Koleczunach, gdzie zorganizowane zostało niewielkie muzeum upamiętniające Jędrzeja Śniadeckiego i innych uczonych związanych z regionem.

Do obchodów jubileuszowych włączył się również Kraków – miasto studiów Jędrzeja Śniadeckiego i pracy jego brata Jana. W czasie 61 Zjazdu Naukowego Polskiego Towarzystwa Chemicznego w Sekcji Dydaktyki i Historii Chemii (S14) odbyła się sesja nadzwyczajna „Jędrzej Śniadecki i jego dziedzictwo” w dwóch częściach. Część pierwszą poświęcono Jędrzejowi Śniadeckiemu jako badaczowi i jego osiągnięciom, a w drugiej – przedstawiono działalność publicystyczną Jędrzeja Śniadeckiego i pamiątki po uczonym. Poniżej zamieszczony został program sesji oraz artykuły wygłoszone podczas sesji⁴.

Program Sesji

„JĘDRZEJ ŚNIADECKI I JEGO DZIEDZICTWO”

SESJA NADZWYCAJNA PTCHEM – SEKCJA DYDAKTYKI I HISTORII CHEMII

20 września 2018 r., Wydział Chemii Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków, ul. Gronostajowa 2

CZEŚĆ I. BADACZ I UCZONY

1. prof. dr hab. Halina Lichocka: *Chemia Jędrzeja Śniadeckiego*
2. prof. dr hab. Ryszard Gryglewski: *Teoria i praktyka lekarska w ujęciu Jędrzeja Śniadeckiego*
3. dr Monika Urbanik: *Związki Jędrzeja Śniadeckiego z farmacją*
4. prof. dr hab. Zenon Roskał: *Czy Jędrzej Śniadecki był materialistą?*

CZEŚĆ II. JĘDRZEJ ŚNIADECKI – PUBLICYSTA I PRYWATNIE

1. dr Emilia Iwaszkiewicz (Wilno), dr hab. Ewa Wyka: *Towarzystwo Szubrawców w Wilnie i Jędrzej Śniadecki*
2. dr hab. Ewa Wyka: *Krakowskie pamiątki po Jędrzeju Śniadeckim*

⁴ Program sesji wraz z abstraktami artykułów można znaleźć na stronie 61 Zjazdu PTCHEM: www.61ptchem.chemia.uj.edu.pl [dostęp: 13.12.2018].

Bibliografia

<https://gloswielkopolski.pl/koncert-i-utwor-z-okazji-250-rocznicy-urodzin-jedrzej-sniadeckiego/ar/12882913> [dostęp: 13.12.2018].

<https://pomorska.pl/zainaugurowali-obchody-250-rocznicy-urodzin-jedrzej-sniadeckiego-zdjecia-wideo/ga/12982066/zd/27776064> [dostęp: 13.12.2018].

Iwaszkiewicz E., *Rzecz o Szubrawcach, Sotwarosie i ludzkich przywarach*, fragment referatu: *Towarzystwo Szubrawców oraz Jędrzej Śniadecki w życiu społecznym Wilna*. „Format 2.0” 2018, nr 3, s. 10–13.

Strona 61 Zjazdu PTCHEM, www.61ptchem.chemia.uj.edu.pl [dostęp: 13.12.2018].